

виходять погані люди. Такі діти зазнавали суспільного цькування, висміювання. Але разом з тим у науковій літературі з проблеми описано кардинально протилежне ставлення до позашлюбних дітей. Воно полягало у тому, що таким дітям, навпаки, передбачували щасливе життя. Нібито тими висміюваннями та знущаннями, що вони зазнавали, ці діти заслуговували на щастя та удачу. З огляду на останнє, охоче йшли в куми до покритки, зокрема навіть заможні люди, маючи сподівання, що частина щасливої долі байстрюки-позашлюбної дитини може перейти до хрещених батьків, яким добре вестиметься у господарстві [3, 5].

Отже, інтимні стосунки, вагітність до шлюбу в традиційному українському суспільстві вважалися аморальною поведінкою та підлягали суспільному осуду, особливим практикам суспільного покарання, що були пов'язані з обрядом покривання голови, зрізанням коси, проведенням імітації весілля. Із часом ставлення до такої жінки та народжених нею дітей дещо покращується. Пояснення цьому варто шукати в модернізаційних процесах.

Джерела та література

1. Кругляк М. Е., Миронюк М. А. Ставлення до матері-одиначки та підкинутих дітей у суспільстві Наддніпрянської України XIX – початку XX століть. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2018. № 3. С. 27–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2018_3_5
2. Ставлення до проявів сексуальності в Україні XVII–XVIII століть. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/seksualnist/stavlennya-do-proyaviv-sexualnosti-v-ukraini-xvii-xviii-stolit-134310.html> (дата звернення: 09.04.2020).
3. Нахлік Є. Шевченкова покритка: життєва основа, літературна інтертекстуальність, сюжетні варіації, семантика й еволюція образу. *Педагогічна думка*. 2014. № 1. С. 5–17.
4. Блохин Д. Романтичне возвеличення жінки в українській і західноєвропейській літературі. Паралелі: Т. Шевченко і західноєвропейські письменники. *Українознавчий альманах*. 2011. № 6. С. 50–59.
5. Малютіна І. Громадські санкції і покарання покритки. *Матеріали до української етнології*. 2007. № 6. С. 123–127.

Соболь Юлія

ВІННИЦЯ ДОБИ МОДЕРНУ: АРХІТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ

Анотація. У статті описані передумови виникнення нового стилю модерн на території Вінниці, містобудування кінця XIX – початку XX ст. Розглядаються найважливіші побудови архітектора Григорія Артинова на початку XX ст.

Ключові слова: класицизм, модерн, зодчество, побудова, забудова.

Abstract. The article describes the prerequisites for the emergence of a new style of Art Nouveau in the territory of Vinnitsa, as well as describes the urban development of the late XIX – early XX centuries. The most prominent constructions of the architect Artinov at the beginning of XX century are torn.

Keywords: classicism, modernism, architecture, construction, development.

Наприкінці XVIII ст. домінуючим архітектурним стилем був класицизм. У цей час у Вінниці було лише 5 кам'яних будинків, а разом з дерев'яними – 839. З початку XIX ст. нове місто поступово забудовується,

розсуваючи свої межі все далі і далі від Мурів. З'являється чимало цегляних будинків на кам'яних фундаментах, причому їх споруджували уже не тільки багаті землевласники-дворяни, а й представники зміцнілої буржуазії – купці та заможні міщани, головним чином євреї [1].

Наприкінці XVIII ст., коли Вінниця була центром Брацлавського намісництва, тут почали будувати палац для генерал-губернатора – на місці, де тепер знаходиться кінотеатр ім. М. Коцюбинського. Переважна більшість житлових будинків була дерев'яними. Заможні громадяни жили в рублених та обшитих дошками будинках [3].

Примітним на той час явищем поєднання соціально-економічного анахронізму з вишуканістю нової архітектури стала П'ятничанська садиба Грохольських. Близько 1831 р. в цьому помісті парко-будівничим Діонісієм Мак-Клером був закладений новий пейзажний, або «англійський», парк, а також дещо реконструйовано припалацову частину регулярного парку [4].

Наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. у Вінниці поселяється чимало рантьє – відставних військових, чиновників та поміщиків, які продали свої маєтки. Це спричинило нову хвилю індивідуального будівництва. З кінця XIX ст. переважним типом житла заможних вінничан став особняк, оточений садком, з відступом на 3–10 метрів від вулиці. Спочатку особняки будували з червоної цегли. Своїм оздобленням вони мало чим відрізнялися від староміщанських будинків 60–80 рр. XIX ст. Згодом двоповерхові будинки мали балкони із залізними ґратами. Намагаючись не відставати від великої буржуазії, міщани-рантьє почали споруджувати житлові будинки з дорогої білої цегли, як це робили в країнах Західної Європи [2].

Архітектуру міста 80–90-х рр. XIX ст. характеризує широка палітра будівельних засобів та стилізацій, притаманних класичному зодчеству. Отже, у Вінниці розповсюджується так званий «цегляний стиль», що поєднував пластичні досягнення популярних стилізацій. Саме із застосуванням художньої виразності цегляних мурувань у 1881–1885 рр. у приміській садибі Вишня (нині в міському мікрорайоні Пирогово) побудований винятковий за культурним значенням та функцією об'єкт – комплекс церкви-усипальниці М. І. Пирогова, в храмовій крипті якого було встановлено саркофаг з набальзамованим тілом великого вченого-хірурга [2].

Нового вигляду місту надали великі адміністративні будинки та будинки громадських закладів, що в більшості своїй були дво-, три-, а деякі й багатопверховими. Цегляні фасади цих будинків прикрашені незначними оздобами. В червні 1900 р. міський голова Оводов запросив на посаду міського архітектора (спочатку як експерта за сумісництвом) цивільного інженера Григорія Григоровича Артинова – молодого, але вже досвідченого службовця Головної казарменної та будівельної комісії Генерального штабу імперії. Діяльність Г. Артинова, що розпочалася з 1900 р. на вулиці Поштової (Соборна) з побудови двоповерхового будинку жіночої гімназії (тепер середня школа № 2). Класи розташовані також дуже зручно. Зовні ж будинок не мав ніяких прикрас. Про таку визначну подію збереглися записи в міській управі: «В 1900 году была открыта в г. Винница первая Женская Гимназия с

обязательством местного Городского общества обеспечить эту гимназию помещением и гарантировать средствами города ее содержание» [3].

У 1910 р. збудований міський театр ім. Садовського на вулиці Театральній. Будинок театру був зменшеною копією Київського оперного театру. Тут був зал на 1 000 місць, невеликий вестибюль, фойє на другому поверсі, сцена та службові кімнати. Треба відзначити, що небагато міст, подібних до Вінниці, мало в той час такі зручні і гарні театральні приміщення. За неповним переліком, громадські об'єкти вінницького Срібного відродження, створені за проектами та під керівництвом Г. Артинова, були: 1907 р. – міська бібліотека ім. М. В. Гоголя (нині обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва, після розширення та реконструкції), Свято-Вознесенська церква (не збереглася); 1910 р. – міський театр (нині обласний музично-драматичний театр, після розширення та реконструкції), 1911 р. – міська дума або «Біла Зала» (нині адмінбудинок), 1912 р. – водонапірна башта (нині відділення обласного краєзнавчого музею), готель «Савой» (завершений у 1913 р.). Стилiстично Г. Артинов дотримувався або раціонального модерну, із його символістичною трактовкою, або модернізованої класики. Для храмів застосовувався неоросійський стиль, для споруд римо-католицьких та іудейських – стилізації під готику або мавританський стиль [1].

Джерела та література

1. Бондарчук А. Д. Дещо про Вінницю XIX – поч. XX ст. Вінниця: Панорама, 2003.
2. Вінниця: історичний нарис / ред. А. М. Подолинний. Вінниця: Книга Вега, 2007. 304 с.
3. Плясовица Ю. Эссе о Виннице и винничанах. Винница: ПП «ТД «Эдельвейс и К», 2010. 252 с.
4. Ящук С. С. Бережімо архітектурні перлини – садиба Грохольських, 2003.

Кузьменко Валентина

АРХІТЕКТУРНИЙ ДОРОБОК В. ГОРОДЕЦЬКОГО НА ПОДІЛЛІ

***Анотація.** Дослідження присвячено висвітленню творчого доробку видатного українського архітектора Владислава Городецького в скарбницю архітектурних споруд стилю модерн та узагальнюється його творчість на Поділлі. Автором наголошується, що найвизначніші шедеври були створені Городецьким саме на Поділлі.*

***Ключові слова:** Поділля, пам'ятки архітектури, художній стиль.*

***Abstract.** The research is devoted to the illumination of the creative work of the prominent Ukrainian architect Vladislav Gorodetsky in the treasury of architectural buildings of Art Nouveau style and summarizes his work in the Podillya region. The author points out that the most outstanding masterpieces were created by Gorodetsky on Podillya.*

***Keywords:** Podillya, architectural monuments, artistic style.*

Владислав Городецький був талановитою людиною, фахівцем високого класу, що залишив людям чудові зразки архітектури не тільки в Україні, але й у Польщі та Ірані. На нашу думку, особливу увагу потрібно звернути саме